

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Vaikka kansainvälinen demokratiakehitys herättää huolta, tilannekuvassa akateemisen vapauden ja tieteen vapauden todetaan olevan Suomessa turvattuina. Sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijyys sopii kuvaamaan jo nykytilaa, joten asian listaaminen tavoitetilaksi ei kuvaa muutosta nykytilaan verrattuna. Toisaalta on toki huomattava, että sivistyksen tila ja itseisarvo sekä tieteen vapaus ovat jo jonkin aikaa herättäneet huolestunutta keskustelua Suomessa. On tärkeää edelleen turvata näitä arvoja ja siinä mielessä niiden toistaminen ja nosto vision kärkeen on perusteltua.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Suomenkielisen avoimen tiedejulkaisemisen rahoituspohjan turvaaminen edellyttäisi pikaisia toimenpiteitä. Tällä hetkellä tiedejulkaiseminen perustuu lisäksi aivan liian suurelta osin tutkijoiden korvauksettomaan talkootyöhön ja kannusteet julkaista Suomessa ja suomeksi ovat tutkijoille varsin heikot.

Lisäksi tekoälyn vaikutus tutkimusdemokratiaan pitäisi analysoida paremmin ja pohtia, miten tämä vaikuttaa toimenpiteisiin.

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on erittäin perusteltu. Se juontuu suoraan tilannekuvasta. Se tuo esiin koulutuksen ja osaamisen kehittämisen jatkumon eri elämänvaiheissa. Tätä kautta se kutsuu muut toimijat yhteistyöhön vision saavuttamiseksi. Tavoite toistaa vuonna 2019 julkistettua, 30 organisaation yhteistä elinikäisen oppimisen tahtotilaa.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Tilannekuvassa esitetään ehto, että koulutustason nosto ei saa tapahtua korkeakoulutuksen laadun kustannuksella. Miten tämä näkyy toimenpidesuosituksissa?

Osana nuorien sujuvaa pääsyä korkeakoulutukseen, tekoälyn hyödyntäminen hallinnossa tuntuu irralliselta. Sen pitäisi olla arjen toimintaa joka tapauksessa.

Osana koulutustarjonnan vastaavuutta tulevaisuuden osaamistarpeisiin, jatkuvan oppimisen rahoituksen ja ohjauksen uudistaminen on kannatettava vision toimenpide, sikäli kun se tarkoittaa jotain strategisempaa kuin rahoitusmallin prosenttiosuuksien tarkistamista. Jatkuvan oppimisen toimenpiteenä ei kannata keksiä pyörää uudelleen vaan hyödyntää vuoden 2019 Elinikäisen oppimisen tahtotilaa ja vuoden 2020 jatkuvan oppimisen uudistuksen parlamentaarisen ryhmän linjauksia.

Opintoihin kiinnittymisen ja koulutuksen laadun vahvistamisen toimenpiteet tuntuvat turhilta tässä asiakirjassa, sillä rahoitusmallin ja korkeakoulupoliittisen ohjauksen pitäisi näkyä toimenpidekokonaisuuden toteutumisena.

Osana "Mahdollisuudet kouluttautua paranevat joustavalla tutkintorakenteella", tohtorintutkintojen tavoitteellista suorittamisaikaa koskevassa lainvalmistelussa tulee huomioida kansallisen tohtorikoulutuspilotin seurannan ja arvioinnin tutkimushankkeen tulokset sekä tilannekuvan ehto osaamisen laadun säilyttämisestä.

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

4 ei lainkaan

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite toteaa sen, mikä tutkimuksesta tiedetään. Tavoite on tilannekuvan perusteella aiheellinen, mutta sitä on syytä terävöittää merkittävästi: mikä on juuri Suomen korkeakouluja ajatellen tavoiteltava muutos? Mikä erottaa Suomen muista? (Nykyiseen tavoitteen kuvaukseen voisi Suomen tilalle panna minkä tahansa muunkin maan.)

Kirjauksen voi ymmärtää myös niin, että luovilla osaajilla ja tutkimustoiminnalla on (nykytilaa parempi) vaikuttamismahdollisuus yhteiskunnan uudistamiseen. Tältä osin voidaan olla samaa mieltä. On tärkeää, että yhteiskunnan uudistamisessa hyödynnetään rikkaasti ja tasapainoisesti eri tieteenalojen osaamista.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Tavoite pitäisi ensin terävöittää ja sen jälkeen katsoa toimenpiteet uudelleen.

Toimenpidekokonaisuus ”Korkeakoulujen tutkimuksen ja TKI-toiminnan laatu ja vaikuttavuus vahvistuvat” on päällekkäinen T&K-rahoituslain kanssa. Tutkijankoulutuksen osalta toimenpide toistaa yliopistojen nykyistä tekemistä sekä on päällekkäinen menossa olevan tohtorikoulutuspilotin kanssa.

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Rohkeaa uudistumista Suomi tarvitsee. Tekstissä tosin olisi voinut kuvata, mitkä ovat nykyiset vahvuudet, joiden pohjalta korkeakoulujärjestelmä uudistuu. Edelleen olisi kaivannut kuvausta siitä, mikä on suomalaisen korkeakoulutuksen asema tällä hetkellä osana eurooppalaista koulutus- ja tutkimusalueita.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

4 ei lainkaan

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpiteiden pohjaksi olisi tarvittu kartta korkeakoulujen nykyisistä profiileista. Se olisi ollut olennainen osa tilannekuvaa.

Olennainen osa tilannekuvaa olisi ollut myös analyysi siitä, miten OKM:n ohjaus on vaikuttanut korkeakoulusektorin kehitykseen sitten vuosien 2010 ja 2014 lakiuudistusten. Toimenpiteistä puuttuvat ohjausta koskevat rohkean uudistumisen toimenpiteet. Laaja kotimainen tutkimuskirjallisuus antaa hyvän pohjan uudistaa myös strategisen ohjauksen strategisuutta ja sitä kautta tukea korkeakoulujen mahdollisuuksia venyttää kukin omaa, organisaatiokohtaista strategisen johtamisen potentiaaliaan.

Lisäksi toimenpide ”Korkeakoulut yhdenmukaistavat yhteistyön käytäntöjä yritysten ja tutkimuslaitosten kanssa T&K-yhteistyön sujuvoittamiseksi” ei kannusta ketteryyteen tai situationaalisten vahvuuksien varaan rakentamiseen. Se voidaan nähdä jopa vastakkaiseen suuntaan vievänä suhteessa tavoitteeseen.

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

4 ei lainkaan

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoituksen turvaaminen on aivan kriittistä Suomen tulevan kasvun kannalta. Rahoitus on jo nykyisin varsin monipuolista, mutta valitettavasti se kääntyy helposti resurssien hukkaamiseen jatkuviin rahoitushakuihin panostamiseen.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Tavoitteessa pitäisi huomioida nykyinen rahoituksen pirstaleisuuden ja lyhytjänteisyyden aiheuttama hukka korkeakoulusektorin tuloksentekeytykseen. Sen sijaan, että tarkennellaan rahoitusmallin yksityiskohtia, ministeriön tukemana olisi tärkeää vaikuttaa nykyistä vahvemmin kansainvälisen ja ennen kaikkea EU-rahoituksen suuntautumiseen Suomeen.

Toinen resurssien käyttöön vaikuttava toimenpide olisi poistaa kotimaisten rahoitushakuprosessien hukkatyötä tekoälyä hyödyntämällä. Olisi erittäin tehokasta, jos tutkimusryhmä voisi laatia yhden tutkimussuunnitelman yleiseen suunnitelmapankkiin. Rahoittajatahot kävisivät tutkimussuunnitelmapankkia läpi tekoälyn avulla ja löytäisivät sieltä omalta kannaltaan parhaat suunnitelman rahoitettaviksi.

Resursseja säästäisi myös se, jos OKM-vetoisesti automatisoitaisiin kaikki tiedonkeruu. Vaikka tällaista työtä on jo tehty, manuaalista tietojen keräämistä ja syöttelyä eri järjestelmiin on yhä paljon.

Yksityisen rahoituksen lisäämiseksi OKM:n olisi tärkeää käydä keskustelua VM:n kanssa siitä, miten T&K-panostusten verovähennyksen toimeenpano käytännössä kannustaa yrityksiä lisäämään näitä panostuksia. Jos verovähennyksen hakeminen johtaakin verohallinnon käsittelyssä veronkorotukseen, tämä toimii haluttua kannustinvaikutusta vastaan.

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuosittelusten kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosittelukokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Visio voisi terävöityä, jos se keskittyisi:

1 Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille

2 Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

Tilannekuva sivuaa korkeakoulusektorin profiilia (esim. tutkimuksen painoalavalinnat osana kokonaisuutta) vain yhdellä lauseella. Käsittelemättä jää korkeakoulupoliittisen ohjauksen vaikutukset korkeakoulujen toimintaan (esim. rahoitusmallin vaikutukset korkeakoulujen strategiaan valintoihin).

Tilannekuva tuo esiin huolen osaajien riittävydestä tulevaisuudessa. Tämä aiheellisen huolen rinnalla olisi voinut todeta, että tohtorikoulutuksen saaneita on myös runsaasti vailla työtä: noin 1400 tohtoria on työttömänä ja heistä peräti 2/3 on pitkäaikaistyöttömiä.

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

Ovatko kaikki tavoitteet yhdenmukaisia vision kanssa?

Mitä priorisoidaan, jotta visio toteutuu?

Ovatko tavoitteet riittävän fokuoituneita, jotta ne ohjaavat toimintaa kohti visiota?

Kuinka paljon yhteinen systeeminen ajattelu ja ymmärrys ovat vahvistuneet visiotyön prosessin aikana?

Mikä visiotyössä vahvistaa pitkäjänteisyyttä poliittisessa päätöksenteossa tai siitä huolimatta?

9. Muut kommentit

Vision suurin haaste SUomen sisäisesti on siinä, ettei siinä huomioida tarpeeksi demografista kehitystä. Pienevät ikäluokat ovat ajamassa Suomen tilanteeseen, jossa koulutuskapasiteettia on jopa tuplasti liikaa. Ilman fokuointia on olemassa vaara, että kaikki tekevät vähän kaikkea, mutta liian pienellä panostuksella, mikä edelleenjohtaa koulutuksen laadun laskemiseen. Tuntuu, että visio kiertää tältä osin tosiasioita, eikä niihin haluta ottaa kantaa vaan piiloudetuaan korulauseiden taaakse.

Lisäksi visio ei juuri huomioi tekoälyn mahdollista vaikutusta. Tältä osin on mahdollista, että visio on rakennettu teknologisesti aikakauteen, jota ei enää pian edes ole olemassa.

Koivula Antti
Työterveyslaitos